

Tillämpningsanvisning för Region Sörmlands arbete med barnets rättigheter som närstående enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) 5 kap. 7 §

Innehåll

Tillämpningsanvisning för Region Sörmlands arbete med barnets rättigheter som närstående enligt

hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) 5 kap. 7 §	1
Inledning	2
Syfte och mål	2
Definition av barn som närstående	3
Bakgrund	3
Roller och ansvar	3
Berörda nämnder och förvaltningar	3
Divisionschef	3
Verksamhetschef	4
Vårdenhetschef	4
Medarbetare	4
Verksamhetsstöd	4
Rådet för barns rätt som närstående	4
Barnrättspilot	5
Kompetenscentrum mot våld i nära relationers Barnskyddsteamet	5
Strategier i mänskliga rättigheter	5
Sjukhusbiblioteket	5
Uppföljning	5
Dokumenthistorik	5
Bilaga 1: Handlingsplan för arbetet med barns rätt som närstående	6
Bilaga 2: Rutin för arbetet med barns rätt som närstående till patient 0–18 år	9
Bilaga 3: Referenser	11

Inledning

I Region Sörmland finns sedan 2010 ett långsiktigt och systematiskt arbete med barns rätt närstående. Detta grundar sig i en bestämmelse i Hälso- och sjukvårdslagen (HSL 5 kap §7). I regioners verksamheter ska det tas fram en handlingsplan som beskriver hur arbetet systematiskt ska genomföras tex utbildningsinsatser samt uppföljning. Varje verksamhet ska ta fram en rutin som ger stöd till medarbetarna i arbetet med att säkerställa barnets rättigheter som närstående i patientnära verksamhet. Som stöd i arbetet finns Rådet barn som närstående samt barnrättspiloter i varje verksamhet som ska stötta och initiera utveckling.

Den här tillämpningsanvisningen är en revidering av landstingets tidigare anvisning. Behov av revidering har uppstått med anledning av att landstinget blivit region, barnkonventionen blivit svensk lag samt förstärkningar i HSL (5 kap §7) lagen barn som närstående.

Syfte och mål

Tillämpningsanvisningen anger övergripande metoder och arbetssätt och förtydligar hur regionen ska uppnå samtliga mål i Region Sörmlands riktlinje *Barnets rätt som närstående - Riktlinje för Region Sörmlands ansvar utifrån Hälso- och sjukvårdslagen om barnets rättigheter som närstående i patientnära verksamheter*. Barns rätt som närstående (0–18 år) utgår från HSL (5 kap. 7 §) och Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter, även kallad barnkonventionen. Riktlinjens övergripande mål är att alla barn som är närstående:

- blir uppmärksammade
- får rätt till information, råd och stöd
- ska göras delaktiga, respekteras och skyddas som rättighetsbärande utifrån ålder och mognad.

För att säkerställa riktlinjens mål ska samtliga patientnära verksamheter ta fram:

- en handlingsplan för arbetet med barn som närstående (se mall bilaga 1)
- en verksamhetsnära rutin för arbetet med barn som närstående (se mall bilaga 2)

Patientnära verksamheter inkluderar:

- Folktandvården Sörmland
- Samtliga verksamheter inom hälso- och sjukvårdsförvaltningen
- Rättspsykiatrisk vård
- Privata vårdgivare som har avtal eller samarbete med Region Sörmland

Definition av barn som närstående

I Region Sörmlands breddades definitionen av barn som närstående (2011), så är det barnets och dess vårdnadshavare som har tolkningsföreträde om vem som för barnet betraktas som närstående. Det kan exempelvis vara barnets syskon, nära släkt, vänner eller någon annan som står barnet nära.

Bakgrund

Tusentals barn i Sörmland 0–18 år växer upp som barn som närstående. Forskning visar att detta är en särskilt sårbar grupp. Enligt resultat från enkätundersökning med barn och unga i Sörmland trivs barn som närstående sämre i skolan, har fler riskbeteende och trivs sämre med sin fritid jämfört med barn som inte är närstående.

Det är varje barns rättighet att bli uppmärksammas och få det stöd som hen är i behov av. Stöd till barn som är närstående är ett lagstadgat ansvar för hälso- och sjukvården. I HSL 5 kap. 7 § framgår det att:

Ett barns behov av information, råd och stöd särskilt ska beaktas om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
3. har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar.
4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Roller och ansvar

Alla anställda i Region Sörmland som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen ansvarar för att bidra till genomförande av arbetet med barnets rätt som närstående utifrån sin roll och sitt uppdrag:

Berörda nämnder och förvaltningar

- Efterfråga och följa upp resultat samt vid behov aktualisera åtgärder.
- Öka samverkan mellan hälso- och sjukvård, kommun och frivilligorganisationer.

Divisionschef

- Skapa förutsättningar så att verksamhet tar fram handlingsplan och verksamhetsnära rutin.

- Barns rätt som närstående tydliggörs i Region Sörmlands styrande dokument och i kravprofiler för avtal med privata vårdgivare.
- Följa upp att handlingsplan och verksamhetsnära rutin finns.

Verksamhetschef

- Verksamheten har en handlingsplan för arbetet med barn som närstående i syfte att systematisera, säkerställa och följa upp verksamhetens arbete (se mall bilaga 1).

Vårdenhetschef

- Handlingsplan och verksamhetsnära rutin tas fram och/eller aktualiseras som säkerställer att det vardagsnära arbetet sker utifrån lagkrav.
- Verksamheten arbetar utifrån handlingsplanen.
- Anställda görs delaktiga och har kännedom om den verksamhetsnära rutinen.
- Följa upp att handlingsplanen och verksamhetsnära rutin används och är aktuell.

Medarbetare

- Arbeta utifrån den verksamhetsnära rutinen för att säkerställa att barn som närstående uppmärksammas och får information, råd och stöd som de har rätt till.

Vid oro för att ett barn som närstående far illa eller riskerar att fara illa

Socialtjänsten ska kontaktas vid misstanke om att ett barn far illa eller riskerar att fara illa.

Alla medarbetare inom hälso- och sjukvården är enligt lag skyldiga att anmäla till socialtjänsten vid misstanke om att ett barn far illa eller riskerar att fara illa (Socialtjänstlag 2001:453). För mer information, läs *Regionens rutin för anmälan till socialtjänsten* på Insidan.

Som stöd i arbetet med barn som far illa eller riskerar att fara illa finns regionens Barnskyddsteam.

Verksamhetsstöd

Rådet för barns rätt som närstående

- Är sakkunniga och utvecklar stöd inom området barns rätt som närstående utifrån HSL 5 kap. 7 §.
- Informerar, utbildar och initierar kompetensutveckling inom området barns rätt som närstående.

Barnrättspilot

- Är sakkunnigt stöd till sin chef i frågor som rör barnkonventionen.
- Informerar och initierar kompetensutveckling om barnets rättigheter och barnperspektiv till medarbetare i den tillhörande verksamheten.
- Synliggör och driver på utvecklingsområden om barnets rättigheter i tillhörande verksamhet.

Kompetenscentrum mot våld i nära relationers Barnskyddsteamet

- Ger konsultation vid misstanke om våld och övergrepp mot barn.
- Ger stöd i att ta fram och utvecklar lokala rutiner för barn som far illa/riskerar att fara illa.
- Stöttar chefer och medarbetare vid orosanmälan till socialtjänst för barn som far illa eller riskerar att fara illa.
- Utbildar och sprider kunskap om barn som far illa.

Strategier i mänskliga rättigheter

- Är sakkunnigt stöd till politiker när det gäller barnets rättigheter och regionens systematiska barnrättsarbete.
- Samordnar regionens barnrättspiloter samt ger stöd till chefer när det gäller kunskap och stödinsatser enligt ”pilotsmodellen”.
- Erbjuder alla som arbetar i Region Sörmland grundläggande utbildning i barnkonventionen.

Sjukhusbiblioteket

- Stötta med informationssökning utifrån verksamhetens behov.

Uppföljning

Anvisningen uppdateras årligen av Rådet för barns rätt som närstående och följs upp i det ordinarie internkontrollarbetet.

Dokumenthistorik

Datum	Kommentar
2016-03-03	Tidigare utgåva fastställd av landstingsdirektören den 3 mars 2016, § 11/15
2023-07-04	Justering av KVÅ-koder i Bilaga 2 den 4 juli 2023

Bilaga 1: Handlingsplan för arbetet med barns rätt som närstående

Vem ansvarar för att skapa en arbetsgrupp och ta fram den verksamhetsnära rutinen (till exempel chef med stöd av barnrättspilot)?

Handlingsplanen ska beskriva

Handlingsplan för barn som närstående 0–18 år på (verksamheten) i Region Sörmland

Syftet med handlingsplanen är att (verksamheten) ska kunna systematisera, säkerställa och följa upp arbetet med att lyfta fram barnets rättigheter som närstående. FN:s konvention om barnets rättigheter, även kallad barnkonventionen utgör en grund för varje barns (0–18 år) rättighet att bli uppmärksammat och få information, råd och stöd som barnet är i behov av utifrån bestämmelse i Hälso- och sjukvårdslagen (HSL, 5 kap. 7 §).

Bakgrund

Den 1 januari 2010 infördes ett tillägg i HSL, 5 kap. 7 §. Tillägget innebär att hälso- och sjukvården särskilt ska beakta ett barns behov av information, råd och stöd om någon nära dem lever med eller har drabbats av någon av nedanstående punkter:

1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada
3. har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar.
4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider. Region Sörmland har antagit en bredare definition barn som närstående.

Lagen ställer sedan 2010 krav på att vården utvecklar ett mer familjeorienterat arbetssätt. Syftet är att stärka barnets rätt till och förebygga ohälsa hos barn och unga senare i livet. I Patientsäkerhetslagen (6 kap.5§) tydliggörs hälso- och sjukvårdspersonalens personliga ansvar för att barnets behov av information, råd och stöd skall tillgodoses när de är närstående (se bilaga 3). Forskning visar att barns välmående, och ibland föräldrars förmåga till omsorg, påverkas av att en närstående drabbas av allvarlig sjukdom, lever med funktionsnedsättning eller har beroendeproblematik eller avlider. Utifrån mognad anpassad information, råd och stöd till dessa barn är avgörande för att minska risken för att barnets hälsa och utveckling påverkas negativt på kort eller lång sikt.

Mål

- Målet med handlingsplanen är att säkerställa att verksamheten har en systematik för att arbeta så att barn 0–18 år som är närstående ges möjlighet till information, råd och stöd utifrån ålder och mognad i enlighet med HSL 5 kap. 7 §.
- Handlingsplanen med den tillhörande rutinen ska ge personal i verksamheten stöd och trygghet i arbetet.

Omfattning

All personal inom verksamheten omfattas av handlingsplanen och att den tillhörande rutinen följs (även fysioterapeuter, dietister, arbetsterapeuter, clowner samt kuratorer verksamma inom kliniken omfattas av rutinen).

Ansvar

- Vem som ansvarar för att årligen revidera handlingsplanen och säkerställa att rutinen är aktuell (exempelvis chef med stöd barnrättspilot)
- Vem som ansvarar för att rutinen implementeras, är känd för alla och att medarbetarna ges förutsättningar för att arbeta utifrån rutinen (exempelvis chef med stöd av barnrättspilot).
- Vem som ansvarar för att nya medarbetare eller tillfälligt inhyrd personal informeras om rutinen (exempelvis chef eller barnrättspilot).

Handlingsplanen ska konkretisera

Miljö

Miljön ska anpassas för att barn och unga som är närstående på avdelningen känner sig välkomna samt ges möjlighet till avskildhet.

- Vem som är ansvarig för miljöanpassningarna så att de är tillgänglig och främja barn som närståendes hälsa och utveckling. Avser lokaler, vårdmiljö, besökstider, webbinformation.
- Vem som ansvarar för att verksamheten har aktuellt informationsmaterial om barns rätt som närstående (exempelvis barnrättspiloten).

Kompetensbehov

- Vilka kompetensbehov finns hos medarbetare för att kunna uppmärksamma, ge information, råd, stöd och för att kunna dokumentera för barn som är närstående. Vilken kompetensutveckling ska erbjudas?
- Vilka behov av handledning för personal kan finnas utifrån möten med barn som närstående?

Stöd i arbetet

- Stöd i form av bland annat material och utbildningar i arbetet finns på Insidan. Sök ”barn som närstående”.
- Rådet för barn som närstående har i uppdrag att följa, utveckla och erbjuda regionens verksamheter stöd i arbetet. Bland annat genom information, kunskapshöjande insatser och verksamhetsnära metoder och verktyg. Besök rådets sidor på Insidan.
- Region Sörmlands barnskyddsteam ger stöd, utbildning och konsultation i verksamhetsnära rutiner utifrån far illa eller riskerar att fara illa. Besök barnskyddsteamets sidor på Insidan.

Bilaga 2: Rutin för arbetet med barns rätt som närstående till patient 0–18 år

Mål och syfte

Barn 0–18 år som är närstående till patienter ska ges möjlighet till information, råd och stöd utifrån ålder och mognad, enligt Region Sörmlands ansvar utifrån hälso- och sjukvårdslagen om barnets rättigheter som närstående i patientnära verksamheter. Detta för att minska fysisk och psykisk ohälsa för barnet på kort och på lång sikt. Rutinen är tänkt att vara ett stöd för att säkerställa barnets rättigheter som närstående i patientnära verksamhet.

FN:s konvention om barnets rättigheter, även kallad barnkonventionen, utgör en grund för varje barns (0–18 år) rättighet att bli uppmärksammat och få information, råd och stöd som barnet är i behov av utifrån bestämmelse i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) 5 kap. 7 §.

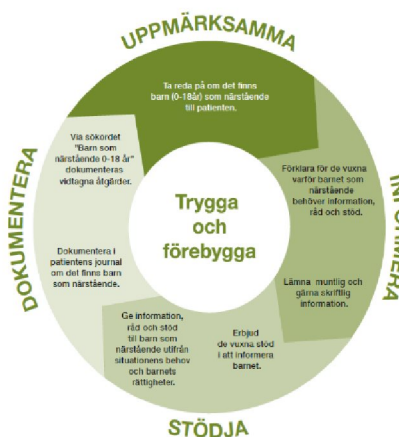
Barn som närstående innefattar barn där någon nära dem lever med eller har drabbats av:

- en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning
- en allvarlig fysisk sjukdom eller skada
- eller har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar
- utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

I Region Sörmlands breddades definitionen av barn som närstående (2011), så är det barnets och dess vårdnadshavare som har tolkningsföreträde om vem som för barnet betraktas som närstående. Det kan exempelvis vara barnets syskon, nära släkt, vänner eller någon annan som står barnet nära.

Åtgärd utifrån 5 kap. 7 § HSL, information, råd och stöd och dokumentation

Uppmärksamma

Ta reda på om det finns barn som närstående 0–18 år till patienten vid inskrivningssamtal/vårnämte av inskrivande personal. Svaren dokumenteras enligt HSL (se dokumentation).

Informera

Förklara för de vuxna varför barnet som närstående behöver information, råd och stöd. Lämna gärna både muntlig och skriftlig information. Se insidan "Rådet barn som närstående".

Stödja

Erbjud de vuxna stöd i att informera barnet som närstående. Ge information råd och stöd till de barn som närstående utifrån situationens behov och barnets rättigheter. Exempel på insatser: familjesamtal, enskilt samtal med barnet/ungdomen, diagnosinformation. Material för samtalsstöd finns på Insidan. Sök ”barn som närstående”.

Dokumentera

Dokumentera i patientens journal via sökordet ”barn som närstående 0–18 år” KVA koder för registrering av åtgärd utifrån 5 kap. 7 § HSL, information, råd och stöd:

- DU055 Samtal med vuxen patient om minderårigs behov och möjlighet till stöd.
- DU056 Samtal med vuxen patient och berörd minderårig om barnets situation och behov.
- DU057 Samtal med minderårig vars förälder är patient om den minderårigas situation och behov.

Vid oro för att ett barn far illa eller riskerar att fara illa

Socialtjänsten ska kontaktas vid misstanke om att ett barn far illa eller riskerar att fara illa.

Alla medarbetare inom hälso- och sjukvården är enligt lag skyldiga att anmäla till socialtjänsten vid misstanke om att ett barn far illa eller riskerar att fara illa (Socialtjänstlag 2001:453). För mer information, läs regionens rutin för anmälan till socialtjänsten på Insidan.

Som stöd i arbetet med barn som far illa eller riskerar att fara illa finns regionens Barnskyddsteam.

Bilaga 3: Referenser

Lagar

- SFS 2018:1197. *Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.*
- SFS 2017:810. *Hälso- och sjukvårdslag.*
- SFS 2014:821. *Patientlagen.*
- SFS 2001:453. *Socialtjänstlag.*

Rapporter

- Tiikkaja S, Stålhane Å, Holmblad C. *Barn som närstående i Sörmland behöver stärkt stöd - Resultat från Liv & Hälsa ung undersökningen 2020.* Region Sörmland 2021.

Riktlinjer

- *Barnets rätt som närstående - Riktlinje för Region Sörmlands ansvar utifrån Hälso- och sjukvårdslagen om barnets rättigheter som närstående i patientnära verksamheter*
- *Barn som en far illa eller riskerar att fara illa - Riktlinjen för Region Sörmlands ansvar utifrån Socialtjänstlagen med tillhörande tillämpningsanvisning.*